

– For at Norge skal ta ut det verdiskapingspotensialet som laksenæringen gir langs kysten, må produksjonskapasiteten økes. Så vidt jeg kan forstå er en tilnærming som kombinerer økt MTB, så lenge det er miljømessig forsvarlig, og tildeling av nye konsesjoner den beste tilnærmingen for å øke norsk lakseproduksjon, skriver Frank Asche i denne artikkelen. Foto: Marit Hommedal/EFF.

Nye konsesjoner eller økning av MTB?

FAST SPALTIST

Frank Asche, professor ved Universitetet i Stavanger

Den senere tid har det vært en pågående diskusjon om hvordan produksjonskapasiteten i norsk laksenæring bør økes. Det er to hovedalternativer – nye konsesjoner eller økning av Maksimal Tillatt Biomasse (MTB). I bakgrunnen påvirkes også diskusjonen av markedssituasjonen, og blant flere aktører er det en klar tendens til at kravet om økt MTB, eller økt produksjon på eksisterende anlegg, er sterkere jo høyere prisen er.

Hvordan produksjonskapasiteten skal økes er viktig fordi det har sterke implikasjoner for den videre utvikling i norsk laksenæring. Da disse implikasjonene i hovedsak er langsiktige, betyr det også at en bør ha svært gode grunner for at eksisterende politikk skal endres på kort sikt. Det er også viktig at det er de langsiktige argumentene som vektles tyngst, og det er retningen på den langsiktige politikken som er viktig.

Ikke kortsiktig produksjonstilpassing

Laksemarkedet er svært dynamisk og en går fra perioder med svært god lønnsomhet til svak lønnsomhet på mye kortere tid enn det tar å produsere en laks. Justeringer i norsk produksjonskapasitet for å utnytte en god markedssituasjon vil følgelig ha liten hensikt. ➔

Næringen har også igjen og igjen vist at uavhengig av reguleringsregime så klarer en fort nok å øke produksjonen nok til snu trenden i den positive delen av en lønnsomhetsyklus.

Sykdomsproblemene i Chile og den svake produksjonsutviklingen der har bidratt til en forholdsvis god markedssituasjon for norsk næring siste år. Den betydelige produksjonsøkningen i 2007 i Norge kunne skapt en svært problematisk markedssituasjon med normal produksjonsvekst i Chile. Chiles problemer gjorde at denne produksjonsveksten ble prisstabiliserende og ikke gav betydelig prispress. På denne måten ser en ofte at kortsiktige effekter kan motvirke hverandre. Effekten av kortsiktige tiltak kan imidlertid like godt bli svært høye eller svært lave priser fordi tiltakene kan forsterke andre trender i markedet. Siden fremtidige markedssituasjoner er vanskelige å forutsi og responstiden er lang, er det derfor svært vanskelig å drive kortsiktig tilpasning.

Ikke markedstilpasning av produksjonen

Norske myndigheter og næringsorganisasjoner har tidligere forsøkt å markedstilpasse norsk produksjon, og har også vært bedt om å hjelpe EU med å stabilisere laksemarkedet. Erfaringene fra disse forsøkene viser relativt entydig at det er svært vanskelig å styre laksemarkedet gjennom å regulere produksjonen. Selvfølgelig finnes det positive unntak, men vanligvis vil det være kostbart og fåfengt.

Det er så mange faktorer som influerer laksemarkedet, og det finnes så mange alternative kilder for fisk og måter å unngå reguleringer på, at de fleste tiltak har begrenset virkning. Over tid er det også klart at det primært er produsentene i de landene med best forhold for produksjon av laks som overlever. De siste

ti årene har de fire største produsentlandene, Norge, Chile, Skottland og Canada, økt sin andel av produksjonen, og de produserer nå mer enn 95 prosent av all atlantisk laks og mer enn 90 prosent av all laksefisk. Land som Færøyene, Island, Irland, USA, Japan og Australia ser ut til å miste sine laksenæringer, eller i beste fall beholde dem som nisjeprodusenter.

Bedrifter og lands konkurranseevne bestemmer produksjonen

Over tid tilpasser produksjonen seg slik at eierne av laksebedriftene får normal avkastning justert for risiko på sin kapital. Med synkende produksjonskostnader og økt markedsstørrelse har laksenæringen hatt en svært positiv utvikling. Selv om næringen totalt sett har vært en suksess, har det også vært mange konkurser, og oppdrettere for eksempel på Island har, selv om de forsøkte, aldri fått ta del i lakseeventyret. Selv om det helt sikkert er flere grunner til det, kan hovedårsaken lett oppsummeres som at de ikke var konkurransedyktige.

Over tid er det følgelig enkeltbedriftenes konkurranseevne i interaksjon med markedets etterspørsel som bestemmer hvor stor lakseproduksjonen blir og hvor den finner sted. Forskjellige lands myndigheter kan påvirke konkurranseevnen, og i ytterste konsekvens forby lakseoppdrett (som i Alaska), men det er ingenting som tyder på at det er mulig å styre produksjonen slik at næringen i et land hele tiden oppnår akseptable priser og lønnsomhet.

Tildeling av produksjonskapasitet påvirker konkurranseevnen

Diskusjonen om hvordan lakseproduksjonen (eller produksjonskapasiteten) i Norge skal økes er viktig fordi den påvirker norske

bedrifters og norsk laksenærings konkurranseevne. I et dynamisk laksemarked er det viktig at en tilrettelegger i så stor grad som mulig for bruk og utvikling av ny teknologi og nye produksjonsmetoder, samtidig som reguleringer sikrer at produksjonen er bærekraftig.

I Norge tar man også regionale og andre samfunnsmessige hensyn når konsesjonene tildeles. Den direkte effekten av disse tilleggshensynene vil aldri være positiv for konkurranseevnen, da det beste man kan oppnå er at samme konsesjon blir tildelt. I den grad andre blir tildelt konsesjoner på grunn av disse hensynene vil den direkte effekten på konkurranseevnen alltid være negativ. Den totale effekten kan imidlertid være positiv for næringen hvis det medfører større villighet fra samfunnet til å legge til rette forholdene for næringen både i forhold til tilgang på lokaliteter, offentlig infrastruktur og forskning.

Økt MTB

Økt MTB er et tiltak som øker produksjonskapasiteten i etablerte anlegg. Utfra utviklingen i norsk laksenæring er det også et tiltak som normalt vil lede til forbedret konkurranseevne. Grunnen til dette er at en gjennom hele næringens historie har teknologiutviklingen gitt skalaøkonomi slik at størrelsen til anleggene har økt.

Når mange oppdrettere opplever MTBen som en begrensning, indikerer dette at de kunne produsert mer fisk på samme lokaliteten uten å øke anleggskapitalen hvis MTBen ble hevet. Dette vil da redusere produksjonskostnadene og forbedre bedriftens konkurranseevne. Gitt at norsk laksenærings konkurranseevne er summen av de enkelte bedrifters konkurranseevne, vil da også næringens totale konkurranseevne forbedres.

Håver med ramme i aluminium eller syrefast stål

- Lett i vekt
- Stor styrke
- Notpose i knutefri not
- Enkelt posebytte

VIKÅS PRODUKSJON AS

N-6222 Ikomnes

Tlf. 70 25 50 90

Fax 70 25 50 95

www.vikasproduksjon.no

De fremste argumentene mot økt MTB er at en også øker sykdoms- og miljørisikoen. En konsentrerer da mer fisk på samme lokalitet og gjør at sykdomsproblemer, om de skulle oppstå, får større konsekvenser. En presser også lokalmiljøet rundt lokaliteten sterkere, og med større anlegg vil også hver rømming normalt være større.

Nye konsesjoner

Nye konsesjoner krever investering i nytt kapitalutstyr og kostnaden ved kapasitetsutvidelsen vil vanligvis være større enn ved økt MTB. Gitt at de beste lokalitetene allerede er i bruk vil en også normalt måtte ta i bruk, mer marginale lokaliteter. En kan derfor forvente at anlegg med nye konsesjoner vil ligge i den øvre delen av kostnadsspekteret i norsk næring. Det eneste argumentet i motsatt retning er at nye anlegg vil ha helt oppdatert kapitalutstyr, noe som vanligvis trekker i retning av lavere produksjonskostnad.

Det fremste argumentet jeg kan se for nye konsesjoner, er at det sprer næringen utover og dermed reduserer sykdoms- og miljørisikoen så lenge de nye anleggene ikke reduserer effekten av forskjellige oppdrettsfrie soner. Den siste tidens sykdomsutbrudd indikerer klart at dette kan være en viktig betraktning, da sykdomsproblemene øker produksjonskostnadene og hemmer konkurransevnen. Å

håndtere risiko er vanligvis kostbart, og det kan bli svært interessant fremover å se hvilke tiltak som er nødvendige for å få sykdomssituasjonen i laksenæringen under kontroll.

En politisk fordel ved å tildele nye konsesjoner, er at de lettere kan benyttes til å fremme andre formål. Den norske kysten har så langt gitt laksenæringen så gode betingelser at tilleggskrav for tildeling av konsesjoner ikke har hatt betydelig effekt for konkurransevnen. Det kan imidlertid bli en utfordring å fortsette denne politikken på lang sikt, og da spesielt hvis en også skal fortsette å forfordle nye aktører i næringen på bekostning av eksisterende bedrifter. Isolert sett reduserer dette norsk nærings konkurransevne og verdiskapningen langs kysten.

Kombiner økt MTB og nye konsesjoner

For at Norge skal ta ut det verdiskapingspotensialet som laksenæringen gir langs kysten, må produksjonskapasiteten økes. Så vidt jeg kan forstå, er en tilnærming som kombinerer økt MTB, så lenge det er miljømessig forsvarlig, og tildeling av nye konsesjoner den beste tilnærmingen for å øke norsk lakseproduksjon. Begge tilnærminger har fordeler og ulemper, og ved å kombinere dem vil en mest sannsynlig få den beste totaleffekten. En gradvis økning av MTB, så lenge det er miljømess-

ig forsvarlig, er nødvendig for at norsk næring skal kunne benytte den nyeste teknologien fullt ut og bidrar mest sannsynlig mest til forbedret konkurransevne. Nye konsesjoner reduserer imidlertid risikoen når en ekspanderer produksjonen, og noen nye aktører er også bra for næringens innovasjonsevne.

Uansett hvordan produksjonskapasiteten skal økes, er det viktig at det skjer gradvis. Laksemarkedet er svært dynamisk, og så lenge det tar tid å øke produksjonen, så er det alltid en risiko for at økt produksjon er det som tvinger markedet inn i en negativ syklus. En gradvis produksjonsøkning reduserer markedsrisikoen, selv om denne uansett er betydelig. Det skal selvfølgelig også bli svært interessant å se hva som skjer når Chile får orden på produksjonen igjen, og det er helt sikkert at hvis det treffer sammen med en sterk produksjonsøkning fra Norge, så kan situasjonen bli svært interessant.

Jeg skulle også gjerne sett at politikken i forhold til tildeling av nye konsesjoner og økning av MTB var mer forutsigbar. Det burde være unødvendig at nye konsesjoner eller økt MTB behandles som en enkeltsak i hvert tilfelle. For næringens rammebetingelser og konkurransevne vil det være fordelaktig om det finnes en klar, forutsigbar politikk for økning av produksjonskapasiteten.

AKVAGROUP™

Vari Feed Selector

Et skånsomt fôringsanlegg tilpasset fiskens appetitt ...

AkvaMarina CCS er både verdens mest solgte og mest driftssikre fôringsanlegg, utviklet i nært samarbeid med oppdrettere verden over. Fôringsanlegget gir deg korrekt formengde med tilpasset fôringshastighet i forhold til merdens biomasse. Dette sikrer full kontroll og et kraftig verktøy med store muligheter til optimalisering av fôringen. Systemet har integrert kamerakontroll og tilkobling av miljø- og pelletsensorer. Nye funksjoner som måltidsplanlegger, gruppefôring og adaptiv fôring, gir deg unike muligheter for analyse, optimalisering og sammenligning av lokalitetene. AkvaMarina CCS styres av AkvaControl som sørger for korrekt mengde fôr, til rett tid, hver dag året rundt!

AkvaCenter Fôringsflåte

akvasmart™

www.akvagroup.com